एवमध्यायविंशत्याभूमर्यादानिरूपिता अतःपरंद्युमर्यादापालनंत्रिभिरुच्यते ॥ १ ॥ एकविंशेरवेःकालचक्रेणभ्रमतोऽन्वहम् स्वगत्याराशिसंचारैर्लोकयात्रानिरूप्यते ॥ २ ॥ एतावान्विस्तारेणकोट्यःपंचाशत् उत्सेधेनपंचविंशतिः ॥ १ ॥ द्विदलयोर्मध्येयथैकस्यमानेनापरस्यमानमुपदिश्यते तद्वत् तेअंतरेणतयोर्मध्ये तदुभयसंधितंताभ्यामुभयतः संलग्नम् ॥ २ ॥ उदगयनादिसंज्ञाभिर्मंदक्षिप्रसमगतिभिर्यथाकालमारोहणादिस्थानेष्वारोहणाद्यभिपद्यमानोमकरादिष्वहोरात्राणिदीर्घह्रस्वसमानानिविधत्ते ॥ ३॥ तत्प्रपंचयति यदेति अत्यंतवैषम्याभावात्समानानीत्युक्तं सर्व

श्रीशुकउवाच एतावानेवभूवलयस्यसन्निवेशःप्रमाणलक्षणतोव्याख्यातःएतेनहिदिवोमंडलमानं तद्विदउपदिशंति ॥ १ ॥ यथाद्विदलयोर्निष्पावादीनांतेअंतरेणांतरिक्षंतदुभयसंधितम् ॥ २ ॥ तन्मध्यगतो भगवांस्तपतांपतिस्तपनआतपेनत्रिलोकींप्रतपत्यवभासयतिआत्मभासा सएषउदगयनदक्षिणायनवैषुवतसंज्ञाभिर्मांद्यशैघ्र्यसमानाभिर्गतिभिरारोहणावरोहणसमानस्थानेषुयथासवनमभिपद्यमानोमकरादिषु त्रिष्वहोरात्राणिदीर्घह्रस्वसमानानिविधत्ते ॥ ३ ॥ यदामेषतुलयोर्वर्ततेतदाऽहोरात्राणिसमानानिभवंति यदावृषभादिषुपंचसुचराशिषुचरतितदाऽहान्येववर्द्धतेह्रसतिचमासिमास्येकैकाघटिकारात्रिषु ॥ ४ ॥ यदा वृश्चिकादिषुपंचसुवर्ततेतदाऽहोरात्राणिविपर्ययाणिभवंति ॥ ५ ॥ यावद्दक्षिणायनमहानिवर्द्धतेयावदुदगयनंरात्रयः ॥ ६ ॥

थासाम्यंत्वेकस्यैवाहोरात्रस्य यद्यपिवृषभमिथुनयोरेवान्हांवृद्धिः कर्कटादिषुह्रासः तथाऽपिरात्र्यपेक्षयाअधिकत्वाद्वर्द्धतइत्युक्तम् एवंरात्रिवृद्धावपिदिनापेक्षयाह्रसंतीत्युक्तम् एकैकेतिस्थूलदृष्ट्योक्तम् वृद्धिह्रासयोःप्रतिमासंवैषम्यात् ॥ ४ ॥ विपर्ययाणीति अहानिन्यूनानिरात्रयोऽधिकाइत्यर्थः ॥ ५ ॥ तद्वृद्धिह्रासकालमाह यावदिति ॥ ६ ॥